

УДК 330.115

Я. В. Проценко

аспірант

Київський національний торговельно-економічний університет

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТАБІЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ

У статті висвітлено засади управління фінансовою стабільністю підприємств готельного бізнесу. Розкрито основні внутрішні та зовнішні методи управління фінансовою стабільністю, зокрема, до внутрішніх зараховано такі методи: активізації внутрішніх ресурсів; залучення зовнішніх фінансових ресурсів; збалансування внутрішніх і зовнішніх джерел забезпечення фінансової стабільності підприємства. Серед основних зовнішніх методів виокремлено: визначення вимог, нормативів та обмежень; податкове регулювання. Обґрунтовано необхідність комплексного підходу до їх застосування.

Ключові слова: фінансова стабільність, підприємства готельного господарювання, методи управління фінансовою стабільністю, активізація внутрішніх ресурсів.

I. Вступ

Одним із основних завдань управління фінансовою стабільністю підприємства є оптимізація використання його ресурсів. Оптиміальний варіант формування й використання фінансових ресурсів є одночасно передумовою та складовою фінансової стабільності підприємства та базується на застосуванні системно-аналітичного підходу до управління його фінансами.

Питанням аналізу поняття “фінансова стійкість” і визначенню передумов її забезпечення присвячено праці різних українських і зарубіжних учених, зокрема І. О. Бланка, В. М. Багацького, С. В. Васильчак [5], А. П. Горбана [6], О. П. Кириленка [3], Л. О. Лігоненка, М. В. Тарасюка, О. О. Хіленка, О. Л. Хотомлянського [7], З. Є. Шершньової, А. М. Штангрета та ін. Їх аналіз дав змогу виділити найбільш суттєві положення, які покладені в основу теоретичного обґрунтування та практичного застосування рекомендацій щодо досягнення бажаного рівня фінансової стійкості та стабільності діяльності підприємств. Водночас досить мало праць присвячено напрямам і механізмам забезпечення фінансової стійкості саме підприємств готельного господарства, що й стало предметом цього дослідження.

II. Постановка завдання

Метою статті є формулювання основних методів забезпечення фінансової стійкості підприємств готельного бізнесу.

III. Результати

Українські науковці в останні роки значну увагу приділяють забезпеченню фінансової стійкості підприємств різних галузей господарювання. Зокрема, Є. Ю. Лагода, аналізуючи діяльність суб'єктів господарювання аграрного сектора економіки, зазначає, що

фінансова стійкість – це оптимальне співвідношення фінансових ресурсів підприємства та шляхів їх використання, в межах яких підприємство здатне нівелювати негативний вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища через збалансовану систему важелів. Фінансова стійкість передбачає дотримання пропорційності між її складовими, не є величиною абсолютною [4].

Ресурсний підхід чітко прослідковується в працях О. Л. Хотомлянського, який зазначає, що систему управління фінансовою стабільністю підприємства вважають ефективною лише тоді, коли вона дає змогу не лише забезпечити раціональне використання його наявних ресурсів, підвищити його спроможність в однорідному конкурентному середовищі, а й забезпечити системний пошук можливостей щодо подальшого розвитку та зростання його ринкової вартості [7, с. 147–148]. Це визначення можна прийняти за основу як уніфіковане в площині ресурсного підходу до управління фінансовою стабільністю, зазначивши, що в готельному господарстві однорідність конкурентного середовища потребує врахування таких основних чинників, як цільове призначення (тип засобу розміщення) та його категорію (зірковість), місце розміщення й потужність номерного фонду підприємства.

Ми запропонували виділяти три базові групи методів управління фінансовою стабільністю незалежно від галузевої належності господарюючого суб'єкта:

- метод активізації внутрішніх ресурсів для забезпечення фінансової стабільності;
- метод залучення зовнішніх фінансових ресурсів для забезпечення або посилення фінансової стабільності;
- метод збалансування внутрішніх і зовнішніх джерел забезпечення фінансової стабільності підприємства.

Зазначимо, що на практиці всі ці методи взаємопов'язані.

Для підприємств сфери гостинності всі методи управління фінансовою стабільністю можна розділити на внутрішні та зовнішні. Серед основних внутрішніх методів зазвичай виділяють управління капіталом, ризиками, оборотними засобами, прибутковістю та персоналом.

Серед зовнішніх методів управління фінансовою стабільністю підприємств готельного господарства можна виділити відповідні вимоги та обмеження щодо їх діяльності, примусові заходи впливу, обов'язкові нормативи, податкове регулювання.

Зазначимо, що в цьому дослідженні ми свідомо відійшли від стандартного поділу методів впливу на об'єкт, які включають адміністративні, економічні, соціально-психологічні та правові методи, яких дотримується більшість науковців. Підприємства готельного господарства більшою мірою залежать від впливу факторів зовнішнього середовища, ніж підприємства іншої галузі, оскільки стабільність попиту на їх послуги зумовлена ступенем стабільності соціально-економічного становища країни. Отже, виокремлено заходи, до яких мають вдаватися безпосередньо підприємства гостинності, щоб забезпечити собі фінансову стабільність, і заходи держави для побудови стабільної економіки, яка передусім ґрунтується на стабільності кожного господарюючого суб'єкта.

Розглянемо основні внутрішні методи забезпечення фінансової стабільності. Управління капіталом передусім зводиться до його нарощування, яке реалізується через такі заходи:

- спрямування прибутку чи коштів від продажу активів на збільшення капіталу (нарощення капіталу через активізацію внутрішніх джерел);
- емісію акцій, продаж активів, оренду, кредити, позику тощо (збільшення капіталу через звернення до залучених джерел фінансування);
- збалансування потреб у фінансових ресурсах, згідно з чим частина потреб у додаткових коштах покривається завдяки внутрішнім, інша частина – завдяки зовнішнім джерелам.

Вибір конкретного джерела залежить від нагальності та обсягу потрібних коштів, ситуації на ринку послуг гостинності.

Перша група заходів притаманна відносно фінансово спроможним підприємствам готельного господарства. Підприємства, які вдаються до таких заходів, як правило, фінансово стійкі, а їх власні ресурси є джерелом пом'якшення негативних наслідків різноманітних ризиків, яких воно зазнає. Цей підхід базується на тому, що основним джерелом стабілізації та зростання фінансових ресурсів підприємств гостинності є його нерозподілений прибуток, реінвестування яко-

го найприйнятніша та порівняно дешева форма забезпечення своєї фінансової стабілізації, розширення господарської діяльності. Такий підхід до стабілізації власних фінансових ресурсів дає змогу готельним господарствам зберегти існуючу систему контролю за власною діяльністю та виключити можливість зниження доходності від господарської діяльності.

Чистий прибуток підприємства готельного господарства, що залишився в його розпорядженні після виплати всіх податків, може бути спрямований на виконання двох основних завдань. З одного боку – забезпечити достатнє фінансування ефективної господарської діяльності підприємства, в тому числі – в майбутньому. З іншого – забезпечити певний рівень отримання дивідендних виплат акціонерам готелю (якщо підприємство виступає у формі акціонерного товариства). Завдання менеджменту підприємства полягає у визначенні оптимального співвідношення між величиною прибутку, що спрямовується на поповнення капіталу підприємства, та розміром дивідендних виплат його власникам. Зрозуміло, що низький рівень дивідендів призводить до зниження ринкової вартості акцій та спонукає власників до їх продажу, що означає вплив акціонерного капіталу з підприємства. Така дивідендна політика не заохочує потенційних акціонерів і може створити проблеми при залученні капіталу в майбутньому, оскільки акції з низьким рівнем виплати дивідендів не матимуть попиту на ринку.

Переваги методу активізації внутрішніх джерел забезпечення фінансової стабільності полягають у:

- незалежності його від кон'юнктури ринку;
- відсутності витрат із залученням капіталу ззовні;
- простоті застосування, оскільки кошти в межах готельного господарства просто переводяться з одного бухгалтерського рахунку на інший;
- відсутності загрози втрати контролю над підприємством з боку акціонерів.

Серед недоліків означеного методу можуть бути такі:

- повне оподаткування, оскільки на стабілізацію фінансових ресурсів спрямовується чистий прибуток після виплати всіх податків;
- виникнення проблеми, пов'язаної зі зменшенням дивідендів;
- повільне нарощування власних фінансових ресурсів, необхідних для розширення обсягів гостинності.

Другий підхід пов'язаний з активізацією зовнішніх джерел посилення фінансової стабільності підприємств готельного господарства. Він передбачає, насамперед, запозичення кредитів і позик, оренду нерухомості тощо. На

проти вагу першому, підприємство збільшує витрати на обслуговування позикового капіталу, може частково або повністю втратити контроль над підприємством у разі випуску значної кількості акцій та їх вільного обігу на фінансовому ринку. Водночас при проведенні політики розширення діяльності підприємства залучення коштів є варіантом отримання достатнього обсягу грошей для проведення радикальних змін (вихід на нові ринки, капітальний ремонт споруди, кардинальне оновлення інтер'єру тощо).

Згідно зі збалансованим підходом, фінансова стабільність підприємств готельного господарства забезпечується тим, що частина потреб у додаткових коштах покривається через власні внутрішні ресурси (операційна діяльність, поповнення оборотних коштів тощо), інша – через зовнішні джерела (капітальний ремонт приміщень). Вибір того чи іншого конкретного джерела залежить від нагальності та обсягу необхідних коштів, ситуації на ринку послуг гостинності.

При ухваленні відповідного управлінського рішення беруть до уваги відносну вартість і ризик, пов'язаний з кожним джерелом фінансування, методи державного регулювання. Роблять також прогностичне оцінювання щодо можливих довгострокових перспектив і наслідків, необхідності застосування запобіжних заходів, таких як: повне або часткове страхування; формування застави та залучення поручителів за кредитними операціями; формування додаткових резервів для покриття можливих ризиків тощо.

Управління прибутковістю підприємств гостинності можна умовно розділити на дві складові. По-перше, це управління доходами, яке треба забезпечувати шляхом ефективного вкладення коштів, встановлення зваженої ціни за надані послуги гостинності, оскільки зависока ціна не тільки призведе до його зменшення, а й спричинить відчутний відтік споживачів послуг. По-друге, це управління витратами, яке в Україні розвинуто надто слабо. З цієї позиції підприємствам гостинності необхідно систематично переглядати свої витратні статті, що дасть реальну змогу віднайти нові джерела збільшення прибутковості.

Як відомо, основу фінансової стабільності підприємства, особливо у сфері гостинності, становить персонал, який є тим стратегічним ресурсом, що визначає його конкурентоспроможність. Цілісна стратегія управління персоналом охоплює: планування, залучення, адаптацію, оцінку, мотивацію та розвиток персоналу. Кадрова служба готелю має здійснювати постійний моніторинг роботи кожного працівника. Для того, щоб забезпечити ефективний розвиток підприємства загалом, треба оновлювати персонал підприємства готельного господарства, його перестановку, пересу-

вання, навчання, підвищення кваліфікації, мотивації до ефективної праці, усунення будь-яких конфліктів тощо.

Не менш важливими в забезпеченні фінансової стабільності підприємств гостинності є зовнішні методи управління нею.

Законодавство визначило головні мінімальні вимоги та обмеження щодо діяльності підприємств готельного господарства. Найважливіші з них: мінімальний розмір статутного капіталу; вимоги щодо сертифікації та класифікації; обов'язковості задоволення вимог, пов'язаних із архітектурними, комунікаційними, санітарно-гігієнічними, житлово-побутовими питаннями, заходами безпеки; обов'язковість отримання патенту на надання супутніх послуг тощо.

Заходи, спрямовані на забезпечення належного виконання всіх інших зовнішніх методів, належать, передусім, до примусових. Саме вони підтримують належний порядок у системі гостинності, всупереч усьому змушують її функціонувати досить ефективно. До них належать: накладання штрафів, припинення надання послуг з високим ризиком, зменшення категорії тощо.

Держава впливає на фінансову стабільність підприємств гостинності через оподаткування. Податкове регулювання діяльності підприємств готельного господарства треба виконувати збалансовано, оскільки їх діяльність більшою мірою має сезонний характер. Унаслідок надмірного оподаткування відбуватиметься суттєве удорожчання послуг гостинності, відчутний відтік коштів з готельної сфери, що згубно позначається й на інших секторах економіки. Незважаючи на те, що готелі встановлюють ціни на свій товар самостійно, без узгодження з державними органами ціноутворення (тобто пряме регулювання цін на готельні послуги відсутнє), держава суттєво впливає на рівень цін у готелях шляхом непрямого економічного регулювання. Про це переконливо свідчить наявність майже понад 20 нормативно-правових актів, згідно з якими відбувається ціноутворення в готелях, а також внесення до них десятки разів за короткий проміжок часу різноманітних змін, доповнень тощо. Зазначене дестабілізує роботу сектора. В 2011 р. було визначено, що штраф за недобросовісне присвоєння категорії становив 25% від валового доходу попереднього року, водночас далеко не всі підприємства готельного бізнесу змогли вчасно підтвердити свою категорію [8].

Лише за результатами діяльності підприємств гостинності в 2015 р. питома вага платежів у бюджет у доходах від експлуатації номерного фонду була приблизно такою ж, як і в валовому доході. Водночас питома вага державних податків і туристичного збору в доходах від експлуатації номерного фонду в готе-

лях різної зірковості в цьому ж році коливалася від 30,3% (у двозіркових) до 38,3% (в однозіркових), становивши в середньому 32,47% [1].

Диференціація лише цінових податків (податку на додану вартість і туристичного збору) несуттєва: від 22,64% (min) до 23,97% (max), хоча їх розмір досить великий і становить майже чверть доходів, а питома вага загальних податкових платежів – приблизно третину. При цьому не враховують такі важливі фактори можливої диференціації податків, як питома вага доходів від обслуговування іноземних громадян, загальна рентабельність, середній тариф однієї людино-добы, які коливалися в досить широкому діапазоні, відповідно: 5,03–61,65%; 4,00–21,90%; 12–313,3 грн [2].

Крім того, викликає занепокоєння те, що питома вага податкових платежів у ціні послуг готелів майже вдвічі перевищує розмір прибутку, а на цінові податки (податок на додану вартість і готельний збір) припадає більше ніж 2/3 загальнодержавних податкових платежів і місцевих зборів.

У загальнодержавній системі податків і обов'язкових платежів, які сплачують підприємства готельного господарства в Україні, найбільш вагоме значення мають податок на додану вартість і податок на прибуток. Варто зазначити жорстку уніфікацію розмірів цих податків щодо всіх підприємств готельного господарства й практично повну відсутність будь-яких податкових пільг.

Таким чином, удосконалення системи оподаткування підприємств гостинності, створення сприятливих економічних умов для їх функціонування наразі є надзвичайно актуальними.

Усі методи управління фінансовою стабільністю підприємств готельного господарства, незважаючи на значний вплив кожного з них, необхідно застосовувати лише в поєднанні з іншими. Саме реалізація системного підходу до управління фінансовою стабільністю допоможе вибудувати дієвий механізм впливу на діяльність підприємств гостинності, щоб забезпечити їх стабільне та ефективне функціонування.

Отже, вищезазначені методи управління фінансовою стабільністю підприємств готельного господарства утворюють єдину, цілісну систему впливу на їх діяльність, яка реалізується і на мікро-, і на макрорівні. У першому випадку визначається здатність менеджерів підприємств гостинності налагодити ефективне управління капіталом, ризиками, прибутковістю, персоналом тощо. У другому – необхідним є виважений державний підхід до встановлення мінімальних вимог щодо їх діяльності, визначення та застосування як заходів державної підтримки, так і примусового впливу на їх функціонування.

IV. Висновки

Узагальнення підходів до управління фінансовою стабільністю підприємств готельного господарства дало змогу встановити таке. За своєю сутністю, призначенням і цільовим спрямуванням управління фінансовою стабільністю підприємств гостинності являє собою комплекс взаємопов'язаних заходів та управлінських рішень, вбудованих у загальну систему управління підприємством для забезпечення ефективного його функціонування при стабільному прирості капіталу, досягненні раціоналізації та оптимізації структури активів, джерел їх фінансування, технічному вдосконаленні матеріально-технічної бази, соціальному й матеріальному заохоченні своїх працівників.

Управління фінансовою стабільністю підприємства гостинності може поєднувати в собі різні управлінські технології, а також їх різні комбінації, якість результатів яких значною мірою залежить від низки кількісних та якісних значень факторів, що на нього впливають, і з якими його діяльність має зворотний зв'язок.

Список використаної літератури

1. Готелі та інші місця тимчасового проживання [Електронний ресурс] // Держкомстат України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Фінансові результати великих та середніх підприємств до оподаткування [Електронний ресурс] // Держкомстат України. – Режим доступу: <http://ukrstat.org.html>.
3. Кириленко О. П. Фінанси (теорія та вітчизняна практика) : навч. посіб. / О. П. Кириленко. – Тернопіль : Астон, 2002. – 212 с.
4. Лагода Є. Ю. Формування фінансової стійкості аграрних підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Є. Ю. Лагода. – Суми : Сумський нац. аграр. ун-т, 2009. – 16 с.
5. Основні підходи до організації управління фінансовими ресурсами підприємства / С. В. Васильчак, О. Р. Жидяк // Економіка АПК. – 2011. – № 10. – С. 78–80.
6. Горбан А. П. Управління фінансовими ресурсами підприємства / А. П. Горбан // Вісник НБУ. – 2007. – № 5. – С. 8–11.
7. Хотомлянський О. Л. Теоретичні основи управління фінансовими ресурсами підприємств / О. Л. Хотомлянський // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 2. – С. 145–151.
8. Через зміни законодавства, 99% готелів порушують закон [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zaxid.net/news/showNews.do?cherez_zmini_zakonodavstva_99_goteliv_porushuyut_zakon__ekspert&obje ctId=1298138.

Стаття надійшла до редакції 01.11.2016.

Проценко Я. В. Методы управления финансовой стабильностью предприятий гостиничного хозяйства

В статье отражены принципы управления финансовой стабильностью предприятий гостиничного бизнеса. Раскрыты основные внутренние и внешние методы управления финансовой стабильностью, в частности, к внутренним отнесены такие методы: активизации внутренних ресурсов; привлечения внешних финансовых ресурсов; достижение сбалансированности внутренних и внешних источников обеспечения финансовой стабильности предприятия. Среди основных внешних методов выделены: определение требований, нормативов и ограничений; налоговое регулирование. Обоснована необходимость комплексного подхода к их использованию.

Ключевые слова: финансовая стабильность, предприятия гостиничного хозяйства, методы управления финансовой стабильностью, активизация внутренних ресурсов.

Protsenko Y. Methods of Hotel Enterprises Management to Achieve Financial Stability

Principles of management of hotel business enterprises to achieve financial stability are reflected in the article. It was postulated that hotel enterprises are more influenced by factors of environment, than enterprise of other industry, as stability of demand on their services depends on the stability of socio-economic position of country. The basic internal and external methods of financial stability management are exposed, in particular to internal are attributed such methods as: activations of internal resources; bringing in of external financial resources; balancing the internal and external sources of providing of enterprise financial stability. Capital management primarily confined to its capacity, which is implemented through the following measures: 1) direction earnings or funds from the sale of assets to capital increasing (increase of capital through the activation of internal sources); 2) share issue, asset sales, leasing, credit, loan, etc. (capital increase through recourse to borrowed funding sources); 3) to balance the need for financial resources, according to what part needs additional funds covered by the internal and the rest from external sources. Advantages of the method enhance internal sources of financial stability are in: independence of its market conditions; no cost of raising capital from outside; ease of use, as funds under hotel management simply transferred from one account to another book; lack of threat of loss of control over the enterprise by shareholders. Among the drawbacks of the method can be appointed, including: full taxation, because stabilization funds directed net income after payment of all taxes; the problem associated with a decrease in dividends etc. During the enlargement policy of the company to raise funds from external sources is an option to obtain sufficient money for a radical change. When making appropriate management decisions take into account the relative costs and risks associated with each source of funding, methods of state regulation and others. Among basic external methods it is distinguished: determination of requirements, norms and limitations (minimum capital; requirements for certification and classification; mandatory meet the requirements associated with architectural, communication, sanitation, housing and domestic issues, security measures; bound for a patent to provide related services etc.); tax adjusting. A reasonable necessity of the complex application of mentioned methods is argued.

Key words: financial stability, enterprises of hotel business, methods of management financial stability, activation of internal resources.